

Pretulu prenumeratiunei
pentru partile Austriei si
Ungariei: pe 1. anu 4 fl.
pe 1/2 anu 2 fl. v. a.
pentru alte tieri pretulu
indoitu.

SPERANTIA.

Fóia literaria-bisericésca.

Banii de prenumeratiune
si corespundintiele sunt
de a se adresá franco
catra Redactiunea „Spe-
rantiei“, la Aradu, strat'a
Capelei, Nr. 26.

Organulu societatei de lectura a teologiloru romani din Aradu.

Foi'a acést'a sub auspiciile superioritatei scolastice ese de dóne ori la luna, anume la 1. si 15. a fiescecareia luni, sub redactiunea colegiala a teologiloru: *Custante Gurbanu, Ioanu Be-anu, Iustinianu Cernetiu si Georgiu Morariu.*

Despre datin'a cea rea a amenarei.

Sunt ómeni si anca fórté multi, cari uita a-si impliní detorintiele la timpulu seu, si le amitu, lasandule adese chiaru pe momentulu celu de pe urma. Dar amenarea acést'a totdeuna are fórté rele urmari. pentruce nu ar fi de prisosu a diserá ceva despre causele si urmarile ei, ca cu atatu mai vertosu se ne convingemu despre stricatiunea, ce jace in tóta lucrarea amenata. — Nu voiu se vorbescu in acestu locu despre amenarea din oportunitaté, pentrucá acést'a combinare a mintei sanetóse nu póte veni su critica, fara de a nu calcá vre-o regula de a judecatii rationale: ei voiu se iau in vedere cu acésta oca-siune smentele unoru ómeni, ce s'au indatinatu a le comite pre adeseori prin amenare, incercandu-me totu odata a aratá mai cu sama causele ei. din cari, ca dintr'unu isvoru, resaru nenumerate dificultati, cari potu se ni impiedice activitatea si preste intre-gulu cursu alu vietiei. — Un'a din cele d'antaie cause a amenarii este, cà avemu putiena plecare catra detorintiele nóstre. Chiamarea. spre carea ne-amu resolvatu o privimu ca de unu modus vi-vendi. séu si acea impregiurare ne impiedea in luc-rare cà detorintiele nóstre dorimu a le impliní numai pentru o ambitiune séu dobanda óre care, pe langa care inse se tempesee zelulu de a desvoltá vr'o ener-gia nefatiarnica si sincera. — La altii domnesce neinfrenat'a iubire a bunuriloru pamentesci. ce li resulta molitiune, carea totdeuna e impreunata cu indiferentismulu, celu ce nóue ni este din destulu cunoscutu. si care cu privire la noi, numai in soni-tulu petrecerei se delatura.

La multi li sta in cale intru implinirea detorin-tiei la timpulu seu — si statulu loru aternatoriu

dela óre-careva persóna séu interesu. Acésta impre-giurare esiste mai alesu intre ómenii cu relatiuni personali si in timpulu nostru e fórté latita si pre-domnesce la unii pana ce ii conduce in servilismu, din care apoi cu greu potu scapá. In altii s'a incui-batu lenea, neprecugetarea si alte insusitati condam-nabile ca unele. ce fórté multu contribuescu la impe-decarea lucrariloru si detorintieloru.

Acésta necurmata amenare a detorintieloru nóstre, de comunu e incopciata cu fórté rele urmari; pentrucá pana candu avemu ceva de facutu, totde-una sentimu in noi o perturbatiune, si de órece lucrurile. ce avemu de a le face, — cu timpulu se immultiescu: in urma o sarcina indoita se ingre-una preste umerii nostri. Dar de multe ori se intem-la. cà aceea. ce nu implinimu la timpulu seu, nici cà potemu mai multu impliní, pentrucá morburi si alte mii de giurstari ca totu atâtea pedece ni potu intreveni. Afara de aceea, implinirea fiesce-carei luc-rári si-are timpulu seu otaritu asia, catu amiteera numai in fórté rare casuri si cu multa greutate se póte suplini; de es. cine nu a intrebuintiatu tenere-tiele cu invetiatura. acél'a indesiertu se va plange la betranetie despre intunecimea sa sufletésca; si de-si potemu suplini ceva la betranetie, aceea fara ceva dauna nu se intempla, pentrucá detorinti'a omului este. de a pasi pururea cu timpulu, ce apoi nu se póte intemplá, déca lu petrecumu si lu intrebuintiamu spre suplinirea detorintieloru. ce la timpulu seu le-a-mu trecutu cu vederea. Mai departe, déca lucrurile nóstre se préimmultiescu; nici unulu nu lu potemu superá deseversitu. ei numai superflu; prin amenare si aglomadiru a agendelor se turbura mai departe si ordulu bunu in vietuire, ni va lipsi ilaritatea si con-sciinti'a liniscita.

Amenarea acésta causéza rele urmari si buneinóstre stari; pentrucà diregatoriulu si-perde prin ea increderea maimariloru sei. éra avocatulu se scapa de clienti si mediculu de patienti.

Cine e dedatu la omiterea detorintieloru: acel'a nu scie adeveratulu intielesu alu proverbiului: „acti labores jucundi.”

Déca amenerea in detorintiele nóstre e aducatória de stricatiune, nu trebuie se ne dedamu la aceea ci se facemu tóte, ce avemu de facutu — la timpulu seu, ca se corespundemu detorintieloru si chiamarei nóstre, si pentruca se ne ajungemu aspiratiunile si scopulu nostru.

T. GRUESCU.

Despre superstitiuni, spirite necurate, prejudetie si despre vraciuri.

Nemicu nu dá unui poporu in seclulu presinte unu atestatu mai slabu de seracia sufletéscá, ca credintiele cele desierte si ratecítorie, care le are in superstitiuni, bobóne, in credinti'a ca suntu spirite necurate; in vraciuri si in alte besaconii cu numiri cari din cari mai inforfolate, de panur'a superstitiuneloru in cari mai vertosu clasele inferiore a popóreloru sunt cu totu trupulu si spiritulu adunecite. —

Credintiele aceste — cari in poporulu nostru anca si-afli Mecenati in abundántia — trebuescu neamenabilu desradecinate, càci ele stau in contrastu criticu fatia cu civilisatiunea moderna.

Credintiele aceste lipescu marc'a nesciintiei pe fruntea popóreloru credule, care le adoptédia; si cutezu a afirmá aceia: cà déca vre cineva se cerece barometrulu desvoltarii spirituali, civilisatiunei a vreunui poporu, caute numai: cumca in ce gradu stau credintiele susmentionate in densulu, si i-va fi destulu, pentru a-lu judecá si a-lu caracterizá dupa meritu.

Ce sta in genere despre unu poporu, aceia se póte aplicá si pre singuraticii individi, pre fiesce-care omu.

Càci, unu omu cu minte sanetósa, cu minte descépta, nici-candu nu va esperiá asia lucruri, asia aparintie, cari l'ar aduce in ispita, séu ar desceptá in elu superstitiune; nici candu nu va aprobá, nu se va lesá sedusu de asertiunile sinistre a unor'a si altor'a obscuri la minte, cari au vediutu lucruri necurate, pe batalu crucea, acolo si acolo, pe acela si acela timpu — nóptea; cari au fostu vrajiti de aceea si aceea vrajítóre si in urmarea acestei vragitorie au fostu siliti de cineva se fuga calare pe trestia pana la cutarea si cu-

tarea féta, nevésta, pe care apoi a trebuitu se-o iee de nevésta fara voia, pentrucà i-a vrajitu, a facutu cu draculu. —

Asia unele ridiculositati si corcofele numai cei slabi la angeru, numai cei intunecati la minte si cari nu au judecata chiara, pricepere curata si credintia tare in atotpoterniculu si prébunulu Ddieu, potu se créda: pentru aceea crestinului adeveratu nu e iertatu ma toema si e pecatu a ni inchipui si a si eugetá la asia ceva ce ne aduce in inspita credinti'a fatia cu bunatatile lui Ddieu.

Am avutu ocasiune a esperiá, catu de estinsa e intunecimea acésta, care e insusirea spiritului slabu, intra poporulu neinteligentu!

Am avutu ocasiune a audí fabulele — pe care elu pune mare pondu si crediementu — despre spirite necurate, despre fantóme, despre ventóse, despre Martiser'a, si ce sciu eu anca despre cate besaconii, cu numiri ridiculóse, cari tóte nu-su altele decatu creatiunile mintei ratecíte prin chaosulu imagineloru fantastice si a ideeloru fiese.

Firescu lucru, cà estensiunea ecésta a superstitiuneloru si a bobóneloru, prinde radecina anca in anii primitivi in generatiune, càndu ca copii asculta fabulele babeloru si a mosiloru, despre smei cari vóma focu, despre locuri afurisite in cari umbla necuratulu, despre locuri unde a vediutu flacara, unde de abuma séma trebuie se fie bani ingropati — apoi éra despre ómeni cari suntu strigoi, cari se scola din morminte la mediulu nóptii si umbla acasa si n'au odina pana ce nu li face ceia ce dorescu.

La ascultarea fabuleloru acestora de locu si-face inchipuiri mintea, cari inchipuiri se renóscu intre inpregiurari acomodate loru, si de aici provinu apoi tóte: nu asculte fabulele, cà nu-si va sci inchipui, éra déca nu-si inchipuesce, stau bunu cà nici nu va vedé nemicu.

Probedie ori cine si-mi va dá dreptu. — càci e unu ce pre naturalu si nu suferé disputa.

Déca ar lesa-o parintii datin'a acésta rea, adeca: déca n'ar plantá in pepturile fragede a copilasiloru, prin enarari de aceste sementiele superstitiuneloru, cari producu fructele otravite de care se intuneca mintea, slabesce spiritulu si credinti'a omului. — ci in loculu acestora li-ar sci vorbí nesce istorii blande, pline de esemple si invetiaturi: atunci e fórte naturala si consecinti'a ca nu ar sci ce suntu spiritele necurate, strigoii, nu ar avé téma de naluce si nu s'ar escá credintie desierte in ei nici-candu. —

Atata despre aceste, ce se dicu inse despre reulu prejudeciilor, parerilor desierte, cari anca au colórea bobóneloru si cari au valóre si intre unii mai civilisati, cari ridu de bobóne, nesciindu cá prin adóptarea prejudeceloru devinu si ei mai in acea categoria in care stau cei din taiu.

Prejudecie suntu cu miile si nenumerabile, asia spre esemplu:

De apare vre-o cometa — steua cu códa — in atmosfera, pe ceriu, delocu audi destule profetii, cá va fi bataia, cá va fi anu reu, cá va fi ciuma etc. nesciindu cá comet'a anca si-are cursulu seu defiptu casi cele lalte stele — si nu are nici o insemnătate candu apare.

De tuna érn'a, ce nu e nici o minune pentru ca érn'a anca se póte escá electricitate in nori — asisderea e semnu reu;

De ni tíiuna urechi'a — firesce cá audimu ce va veste.

De ni manca palm'a stenga — capetamu bani déca cea drépta. noi damu altuia. Asia e!

De nu ni se 'npare de ce amu visatu, nu ni-o merge bine peste di, ni-se va intemplá ceva. —

De ni-amu visatu cu numeri, de locu fugimu la loterie si-i punemu cáci facemu — terno. Da. nu suferé nici o 'ndoila.

Marti séra nu e bine a cóse séu a tórcé femeeloru pentru cá vine „Martiséra“.*) —

Vinerea e di nenorocósa nu e bine a te apucá de ceva lucru, seu se pleci la drumu, cá ti-va merge reu.

De ai esitu din chilia si ai uitatu ceva in lontru. se nu intorni napoi, ca se strica treb'a. —

In serbatori mari demanéti'a parte femeésca se nu ni vina la casa, cá nu avemu norocu preste anu.

Strainulu, de intalnesce vre-unu preotu de alu nostru, arunca fenu dupa elu. ca nu cumva se-si rumpa grumadiulu. — etc. etc.

Si mai asiu poté aduce si citá cu miile. frase si credintie rateritorie ce domnescu intre poporu, tote ti-le profetieseu nainte, din semne si totusi nu sciú ineungiurá reulu.

Se mergemu mai departe!

Cautatulu in carti — prin tígane si vrajítore.

*) Datina erá in timpulu anticu la femele romane, de serbau o di in onórea dicului bataliei „Marsu“, ca acesta se li ajute barbatiloru si filoru dusi in batalie ca se re'ntórne iuvíngatori; de aci au capetatu si diu'a numirea: de Marti; de aci e si la romanele nóstre datin'a de nu cósa, nu torcu martisar'a.

anca joca rola insemnata pe tapetulu creduliloru, — cáci cartile spunu noroculu; da, spunu candu se marita Nast'a, Flóre. Aniti'a, si cine li data, tóte acése le spunu nainte vrajítorele candu cauta 'n carti si dau cu bobii; apoi càrtile spunu déca ni au jefuitu averea unde si la cine e daun'a causata prin furtu.

Apoi nu e scopu si maestria filantropica acésta?!

Da, asia e! si vrajítorele ar vre se traésca, ele arata o istetíme spirituala prin aceia, daca potu aduná multi clientí la mintiunele loru, cari le cumpara de la ele pre bani. —

Mai ceva despre cele mai delicate bucaturi, despre acele rateriri, cari au cele mai daunóse si periculóse urmari!

Nu este nici unu ramu alu sciintieloru, care se fia luatú intrunu usu mai generalu — de catra mai multi nepricepatori si ne versati, ne capabili — ca-si sciinti'a medica; sciintia doctorésca, cu tóte ca acésta e mai adunca in diverginti'a ei, si e cea mai santa, Doctori sunt mai multi in lume!

Cate babe tóte-su doctoritíe, tóte sciú vindecá.

Doctorulu nu scie ca ele. Mai de graba se lasa suferindele neintieligentu — se i descante si se i-boscorodésca o vragítore, o tígana . . . si mai ingraba be bauturele loru clocite si numai Ddiu scie din ce chemia drástica gatita, de catu se chame unu medicu intieptu si se bee medicínele curate ale apotecei! . . .

Asia e! care baba nu scie lécu in contrá durerii de meséua, de ochi, de tusa, in contrá friguriloru? s. c. l. Tóte stau gata intr'o clipa, tóte sciú lécuri care din care mai cu multe matragune mestecate!

Bietele! ele eugeta ca déca din o intemplare norocósa, atare matraguna de a loru si-au facutu efep-tulu doritu, aceea in totu loculu si intre tóte impregiurările va produce minuni! In casulu candu vedu apoi ca o se tréca la cele eterne patientulu loru, dupace l'au otravitu eu tóte cate au sciutu sciinti'a loru adunca a combiná de folositoriu, dicu in fine apoi chiama medicu, care firescu lucru cá intre asia impregiurari fatale arare-ori i-póte ajutá si a-lu scote din gropa — móre — atunci ai ce audí dicandu: ca „nici doctorulu nu i-au potutu ajutá, asia i-au fostu dat'a bagsém'a“!

Mii de esemple triste s'au datu inainte, prin care s'au doveditu de mii si mii de ori, cá vrajítorele cu mintea loru obscura au datu asia beuturi séu alte lécuri suferindiloru, prin care i-au caratu — din viétia in mortentu spre eterna odina!

Si totusi nu se ferescu de ele!

Tóte aceste nu-su alte decatu fruptele credintieloru ratecite si ale prejudeciiloru, atestatele spiriteloru ne desvoltate si a capuriloru necapacitate.

Repetu dara ce am disu mai susu, cà adeca: credintiele desierte si datinele aceste cu urmari daunóse, trebuescu neamenabilu desradecinate dintre poporu càci ele stau in contrastu criticu fatia cu cultur'a si civilisatiunea seclului presinte.

G. Morariu.

Corespondintia.

Zimbru, (cott. Aradu) 15/30, Apriile 1869.

O escurgiune suscepta intru nescari cause private, mi-dedù ocaziune de a vedé regiunea, din carea scriu aceste sire, si carea atatu de fermecatoriã ni se pare — si in adeveru si este pentru unulu, carele de es. ca mine, mai putienu e dedatu la atari locuri incantatorié. — Agrii semenatoriului pe aici nu promitu rodurile campieloru, dar cu atatu mai multu tesauru afla locuitorii acestei provincie in muntii, ce si-redica fruntile la o naltime imposanta si acaror'a spinari se adumbrescu prin crengelile stejariiloru si fagiiloru superbi, éra internulu loru e impovoratu cu minerale folositorie contienendu feru in abundancia, si cari in multe locuri au si spartu cõja pamentului, ce le invelesce, prin ce se paru cà si-ambia rodurile sale locuitoriloru.

Muntii sunt asiadar factorii mai de aprópe in economiã de pre aici, si locuitorii, cari sciu folosi sierviciile loru, se bucura de acelea-si averi, ce le póte avé si unu campénu. — Inse durerosu in esperintiã mea din acestu voiagiu, este acea trista impregiurare, cà in cele mai multe comunitati din acésta provincia, besericele nici intr'o privintia nu corespundu insemnetatii loru — ca casele Domnului. Stilulu loru arata o intunecime a trecutului, dar' ruinarea si starea loru deplorabile, dovedesce o nepasare straordinaria din partea preotiloru si locuitoriloru respectivi. Ici vedi unu palatiu pomposu, cu incungiurature ferice, cari presupunu tóte dulcetiurile lumei acestei-a: vis-à-vis unu edificiu stravechiu care numai dupa crucea Mantuitoriuului se cunosce cà e beserica. Privesci mai in cole cum o simpla cripta si-inaltia paretii dintr' unu locu dóra mai maiestosu alu acestei regiuni: si nu departe de ea zaresci beseric'a in vesmintele ei de doliu ce demultu se vede a le portá, si totusi nu escita in credintiosi nici unu semtiu de compatimire pentru ea. Dar preste totu m'a petrunsu, candu am

vediutu cà mai prototindene, nu departe de besericele aceste suntu redicate birturi colosale, cu incaperi spatióse, — de unde am dedusu, cà poporulu mai tare se intereséza de altariulu lui Bachu, de catu de casele adeveratului Ddieu, pentrucà m'am intarítu in acea presupunere cà birturile acele dese nu s'aru fi menitu pentru caletori, ei mai vertosu dovedescu demoralisarea poporului ce lu impedeca dela nenumerate intreprinderi salutare — precum e si cladirea besericeiloru nóue, si ce nu potiu din destulu a desprobá. — Sunt, ce e dreptu, in unele comune beserice si frumoése, precum de es. e a zimbraniloru, — o parochia mica cu doue filiale — si poporulu nu a devenitu la sèp'a de lemnu pentru cladirea loru; nu, pentrucà materialu au destulu, petrele si arborii muntiloru li stau totdeuna spre dispusetiune, — lipsesce numai energiã, lipsesce intreprindietoriu, unulu carele se informeze poporulu despre judecat'a ce o aduce publicitatea asupra nepasarei lui. — In acésta cale cu mare placere observaiu cà in unele locuri se cladescu beserice nóue, dintre cari cea din B. Ineu merita tóte atentiunea; stiel'a cioplita a edificiului promite o durabilitate firma, éra stilulu esteticu, ce si pana acu se póte cunósce preste tóta zidirea, o redica la culmea, de a póte sierbí ca de modelu in diecesa.

Gregoriu,

N'a fostu, nu este si dreptu aceea neci candu nu póte fi *l* cà articlu la cuvintele barbatesci terminate in *u*, ci *lu*.

(Urmare)

Ad II. Din scrutiniulu etimologicu de sub I lamuritu se vede, cà articulu masculinu in limb'a romana la numile terminate in *u*, a fostu pururea cu *u*, — va se dica: *ensasi originea ni arata, cà articulu de sub cestiune este lu*, dar' nici de cumu *l*. Samu firmu in credintia, cà adeveritatea lui *lu*, e justificata si cà nimene nu o va trage la indoiéla Inse unii voru díce se omitemu pre *u* din articlu din respectu economicu,*) altii pentrucà nu se aude,**) altii éra si

*) In càtu e pentru respectulu *economicu*, — déca economiã e predominale in limba, déca economiã dicta genulu ei, é' nu din contra: apoi diosu cu *u*, nu numai din articlu, ci si din tóte cuvintele, ce ni se paru a se terminá in consonanta! Dar' si atunci pardonu pentru *u* din articlu, cà-ci celoralalte cuvinte li mai remaue vietia, dar' acestuia pr'in stergerea lui *u*, i-s'a terminatu si cursulu genuluu seu, vietia.

***) Cu referintia la *neandire*, se consultámu mai un'a data decl. lui *lu*, ce se va cerne mai la vale, si apoi vomu vedé cà se aude, de nu in nominativu, dar' in gen. si dat. sing.

pentru că se scapămu de batjocur'a strainilor*). Aceste aserte ori si documinte inse sunt cu multu mai debili, că se nu dicu si triviali, decătu, din respectulu lor, se se pōta ignorā originea si geniulu limbei, cari pretindu pre *lu*, si apoi de dragulu sēu fric'a acelu arguminte se ni immormentāmu tesaurulu, ce ni este mai pretiutu, adeca *limb'a*; că-ci — afora de argumintele aratate pana aici, si cele ce voru mai urmă anca pentru sustinerea lui *u* din artichu — dēca e vorb'a unde de *origine in limba*, candu ajungemu la *artichu*, nu mai pōte fi neci cea mai mica indoiēla sēu disputa, că dōra aci n'ar debuī respectatā, ori s'ar potē ignorā — forā ceā mai amara dauna — *originea limbei*, si d'in cuventu, că-ci:

La scrutarea, esaminarea si studiarea originei unei limbe si totu de una data a originei poporului, ce o vorbesce, prim'a intrebare este despre artichu apoi si fasile lui. Consuna artichulu si fasile lui cu vreun'a sēu mai multe limbe: atunci fora a continuā prērigurosu scrutarea: afinitatea acelu limbe e demonstrata, e invederata; la din contra, pre langa tōte alte identitati, deslegarea intrebarei asupr'a originei verecari limbe — e dura, si de aci poporulu, ce o vorbesce *enigmaticu*, pana ce in urma, trecundu prin forte multe dificultati, abia se afla adeverulu.

Ce disci se intaresce cu acea impregiurare, că dēca avea limb'a latina artichu: nu se tragea la indoiēla atat'a lungu tempu — originea nōtra romana.

apoi in nom. plur. asia precum e, sēu schimbatu in alta litera, ce este insusita naturei limbei, candu apoi vomu recunōsce, că *u* se conserba in artichu si d'in privinti'a fonetice.

*) In catu e pentru *batjocur'a strainilor*, aceea se templa sēu dela ignorantu, sēu dela voitōri de reu. Ce se atinge de ignorantu, acei'a ca unii ce nu pricepu lucrulu, voru fi compatimiti de catra noi, er' batjocur'a lor, că de comunu a ignorantiloru, — nu ne va arde nemicu. De voitōri de reu inse se ne ferimu, si anca se ne si pazimu ca de diavolulu, că-ci acei'a ne facu se stergemu pe *u* din artichu si in urma ridu de noi, ca si de nescē omeni nepreceptu, cari usioru se dau insielati. — Se pōte că pentru alte limbe si pentru altii, este liter'a *u* neplacuta: in cātu e inse pentru a nōtra, si pentru noi, ca un'a, ce e intrupata in ensasi natur'a limbei in asia dēsa ocurintia, e fōrte, e prēplacuta.

Italianii, cari termina cuvintele in loculu acesteia in *o*, recunōscu pe *u* de proprietate a limbei antice, si adeveratu romane. v. in Arch. nr. VI. pag. 119. câteva versu d'in un'a poema din Muratori de pre la 1252, unde pretotindinea ocure originalulu *lu* in locu de noufauritul *il*, precumu: *lu tempu, lu cantu, lu re, lu quintu*, etc. Apoi lege cu atentime, ce dice Cittadini de la care, parte pentru angustimea spatiulu, parte e in mai strensu reportu stā cu cea ce vorbimū aici, adeca cu artichulu, — numai atatu reproducu: *I popoli dela Sabina e del Lazo fin oggi dicono per caso lu cavallo, lu scampo per qual che noi diciamo più leggiadramente il cavallo, lo scampo. E così tutte l'altre voci, che noi terminiamo in o essi le terminano secondo la proprietà in u.* — Éta cum deslarva italiu originea astrucata a limbei antice si adeveratu romane, dar' noi aceea de nou o immormentāmu.

Acestu asertu inse, se pōte, ca cineva se nu-lu crēda; pentru acea i-voiu produce altulu, si adeca:

Biondelli, unulu dintre cei mai renumiti filologi italiani cercetandu limb'a nōtra, numai pentru că la noi e postpusu artichulu — se plecā a dice, că *avendu noi artichulu in urma ca Albanesii, i-pare că suntemu Albanesi, cu tote că cuvintele suntu latinesci.* (v. Arch. nr. VI.)

Din acestu incidinte lamuritu se vede, ce preferintia are artichulu in originea unei limbe, ori poporu, căta valōre i se ascrie, si ce pondu mare se pune pe elu; adeca artichulu decide mai usioru, fora indoiēla si mai siguru asupr'a originei vreunei limbe, si de aci a poporulu, ce o vorbesce.

Ad III. In limb'a nōtra dēca vomu esaminā strinsu terminatiunea cuvintelu: vomu aflā că afora de prepusetiunea *in* si cele d'in acest'a compuse, adeca: *d'in, pr'in*; si *sub* neci unu cuventu nu este forā vocale in fine, — acēst'a o scimū cu totii, sēu vreu se dicu ar' trebui se o scimū, dēca n'amu vorbi de lapedarea lui *u* din artichu, — er' a comparā artichulu, carele e caus'a cea mai de aprōpe a tieseturei seu structurei interne a limbei, cu *in, din, pr'in, si sub*, cari suntu asia numitele *dictiones secundariae* a-le limbei, — e una absurditate, decātu carea nu credu se mai pota veni omulu in capu.

Deci dara *u* e liter'a caracteristica a limbei nōtre in tōte cuventele ce ni se paru a se terminā intru una consonante si cu atātu mai vertosu in artichu; *u* e tricolorulu literaturei romane; *u* e costumulu nationale romanu, si in fine ce volume s'ar' potē creā despre dreptulu istoricu alu acesteu litere, la care deliberatiune de una parte convinsu fiindu că barbarii de limba voru fi sciindu acēst'a: er' de alta parte că se nu abusezu de patienti'a on. lectori — nu me dimitu, ci inchiaiu dīcundu că: dēca *u* e caracteristic'a limbei nostre in tōte cuvintele ce paru a se terminā in consonante etc. cu atātu mai alesu in artichu, *carele in sine singuru e caracteristic'a, tricolorulu si costumulu nationale romanu.*

Observatiune. Prevenindu contrariulu voiu se demustru, că afora de *in, din, prin, si sub.* scriemu unele pucine cuvente fora vocale respective fora *u* in capetu, si acēst'a se templa mai alesu la verbe precumu: am scrisu (eu), si amu scrisu (noi); eram (eu), si eramu (noi); faceam (eu), faceamū (noi); fusem (eu, fusemū (noi); avusem (eu), avusemū (noi); adeca: in tōte tempurile imperfecte si prea perfecte simple, spre a se distinge prim'a persona d'in singulariu de prim'a persona d'in plurale.

Mai departe cate una data scriemu cuvente fōrte pucine fora vocale in fine, semnadu elisiunea aceleia cu apostrofulu precumu; *er', dar', dor', pan'*, etc. Dēca inse cineva ar' voi se motiveze, că precumu cele de mai susu potu fi forā *u*, si acestea forā *a*, in capetu, asia si artichulu: pōte ca ar' fi mai bine se le scriemu si cesteu cu vocalea competente in fine, că-ci asia *„cela ne servira plus à leur but, seu romanesc: nu le-amu mai dá apa pre mor'a lor;“* —

Ad. IV. Dēca regula generale — pretinde chiaru si numai atātu, precumu ne spuae dlu Brutus, — că numai cuventele cari au intiesu de sine debue se se termine in vocale; si dēca d. e. cuventulu *domnu* candu e fora artichu; candu adeca nu e asia determinatu că si cu artichu; candu

adea întielesulu lui nu e asia precisu că si candu e articulat; totusi pretinde pre *u*: in tóta întemplantarea dara candu e articulat, cu mai mare dreptu lu pote pretinde fiinducă atunci are mai mare întielesu, vreu se dîcu întielesulu lui e deplinu determinatu si precisatu.

Dar' candu recugetu de nou la asertiunea cu *in*, *d'in* *pr'in* si *sub*, nu me potu din destulu mirá: cumu pote face cineva analogia între artículu, — carele stá in fruntea gramaticeii si dela care se forméza structur'a interna a limbei, — si între acelea particule, — cari pentru cei ce eunoseu gramatic'a séu celu pucinu séu cugetá la ordinea partiloru vorbirei, — suntu departe si intru un'a privintia si intru alt'a adeca: si cu pusetiunea si cu semnificatiunea de artículu. Déca inse tóte acestea adevăruri n'aru poté strabate in capulu celoru ce redica armele asupr'a lui *u*, d'in artículu, ori cá se me esprimu asia; capriciulu s'ar, pune in port'a *pr'in* carea va se între adevărulu; — apoi *u* nu se pote lasá afora d'in artículu, cá-ci:

Ad V. Considerandu declinatiunea antica a artícululu respectivu: genitivulu se formeza dela nominativulu articulat prin adaugerea unu *i*. Acést'a inse numai atunci vomu eunosece si sci: deca nu vomu rateci prin alte limbe straine candu e vorba de declinatiune, cá-ci declinatiunile romane nu au nemicu neci cu grecii neci cu germanii, neci cu magiarii etc. si apoi candu ne marginim la declinatiunile latine moderne: potemu dice ca fórte pucinu si cu latinii. Ci declinatiunile romane suntu asemeni cu ale italiloru, ispaniloru si cu a le franciloru, d'in ale carora limbe voiu si aduce câte una paradigma, si indata vomu precepe si vedé cá: in limb'a nostra si in cele sorori *nu se forméza declinatiunea dela radecin'a cuventulu, deorace cuventulu séu numele nu se schimbá, ci remane nestramutatú, si numai chiaru singuru artícululu se schimbá séu cumu dicemu: se declina. Se marturesca însesi paradigmele:*

romanic'a:	italic'a:	ispanic'a:	francic'a:
n. spiritu-lu	lo spirito	el espíritu	l' esprit
g. a spiritu-lui	dello spirito	del espíritu	del' esprit
d. spiritu-lui	allo spirito	al espíritu	al' esprit
ac. spiritu-lu	lo spirito	el espíritu	l' esprit
v. spiritu-le	— spirito	— espíritu	— esprit
ab.	dallo spirito	del espíritu	del' esprit

Din paradigmele aci alaturate, lamuritu se vede, ca in limb'a nóstr'a, precumu si in cele sorori, numele séu cuvintele nu se inflectéza nemicu, ci numai singuru artícululu, si anume in limb'a nóstr'a prin adaugerea unu *i* in gen. si dat. éra in cele sorori *pr'in* prepunerea unoru prepusetiuni d'in limb'a lat. — la artículu, cu alte cuvinte; numai artícululu patimesce scambare ér' numele — aforá de formatiunea pluralulu si de imprunutatulu voc. sing. dela art. *le* — de totu nemicu.

Se vedemu cate o paradigma si din limbele citate de dlu Brutus:

latin'a:	german'a:	magiara:
n. haec ^{*)} mensa,	hic dominus,	der Fisch, (az) ember
g. huius mensae,	huius domini	des Fisches (az) emberé
d. huic mensae,	huic domino	dem Fische (az) embernek
ac. haec mensam,	hunc dominum	den Fisch (az) ember etc.
v. mensa,	domine	
ab. a hac mensa,	ab hoc domino	

^{*)} In lips'a artículoru me folosii de indatinatele pronune demonstrative.

Alaturandu paradigmele romanice cu cestea din urma, aflámu ca între aceste nu existe neci o simfonia cu exceptiunea celei latine, in carea abia vedemu ici cole cate o urma de sinonimia.

Voiu produce cate o paradigma de decl. forá artículu d'in limbele romanice, candu si mai chiaru ni se va aratá cá radecin'a cuventulu remane nestremutata si spre aratarea casuriloru se adoptéza nesece particule d'in limb'a latina precumu:

romanic'a:	italic'a:	ispanic'a:	francic'a:
nom. vecinu	vicino	vecino	voisin
gen. de vecinu	di vicino	de vecino	de voisin
det. a seu la vecinu	a vicino	a vicino	à voisin
ac. pre vecinu	vicino	vecino	voisin

Vede-se aci ceva stramutare d'in radecin'a cuventulu? Totu ensulu va respunde cu unu ba poterietu. Adeca in limbele respective se forméza decl. numai prin figurarea artícululu candu suntu articulate, éra — candu su fora artículu, prin concursulu unoru particule.

Se vedemu si in limbele de dlu Brutus citate:

latin'a:	german'a:	magiar'a:
nom. mensa,	vicinus	Fisch
g. mensae,	vicini	Fisches
d. mensae,	vicino	Fische
ae. mensam, etc.	vicinum etc.	Fisch
		hal
		halé
		halnak
		halat

Potu-se alaturá decl. limbeloru acestora cu cele d'in limb'a nostra si cu sororile ei? Credu ca de aru si inchide cineva ochii: totusi n'aru poté respunde dá, ci unu gigantictu ba.

(Va urmá.)

I. M.

VARIETATI.

* (Din usu abusu.) Luni dupa Domenic'a Tomei s'au indatinatu in cele mai multe locuri a se tiené pascele mortiloru. Din clas'a mai alesu cea medilocia, cu grupele se grabescu in diu'a aceea spre cintirimu, dar in putiene locuri cu pietatea crestinesca, ca adeca barem cu acést'a ocaziune, pe unu momentu doue se medíteze despre viét'a viitória: ci — precumu e si in orasiulu nostru — desu de demanétia manecandu fiesce care la mormentulu consange niloru sei, indata dupace preotulu si face rogatiunea, multimea coadunata incepe a se imbuiba in mancaru si beuturu si estemporiséza tóta diu'a între ai sei cei mutati, dupa o maniera contrararia scopulu, si óre cumva si afla o dileptiune, primblanduse printre cadavrele celoru morti de vii cari amotiti de beuturile spirituóse, jacu resfirati si fara de simtiri prin tóte partile cintirimulu — Se folosescu in acést'a di si de unii termini crestinesci, cum e de es: „*fi-a-tieren'a usitóra*“ s. a. Ddie se ii erte!

* (Scólele confesiunali) aflara caldurósa partinire in întielegint'a cottulu aradamu. In adunarea generale a partitei nationali din 6. Maiu a. e. st. n. se fecera desbateri cu multa întieptiune asupr'a folosulu loru, precum si asupr'a dauneloru, ce i s'artu poté ivi prin perderea acelor'a; pentru aceea întréga adunare se promise a le sustiené.

Membrii besericani n'au vorbitu nemicu la acestu pasu, aplaudara numai la vorbirile luneniloru, cari ensisi prevedu folosulu scóleloru confesiunali. —

* (Ceremonia spelarei de petiore) de Joi'a mare s'a celebrat in beseric'a St. Metropolie din Iasi cu mare pompa. Pr. S. Sa Metropolitu in persoana a spelatu petiorele la 12 preoti. La acesta celebrare au asistat I. S. domnitoriulu cu fratele seu principele Leopoldu, d. ministru de interne, tota suit'a domnitoriului si autoritatile civile si militare.

* (Mirés'a Mantuitoriului.) O femeie tenera a reposatu luma trecuta langa laculu Genfu. Acesta femeie avea o idee ficsa ca ea va fi mirés'a Mantuitoriului indata ce va veni pre pamentu. In asta credintia si-au facutu unu tronu in salonulu seu, spre a servi de scaunu mirelui seu, ca sa'lu intrebuinteze la judecata din urma. Salonulu e mobilatu simplu si dupa moda resariteniloru. O chilia de dormitu facutu din tapete ti unu patu de mireasa. Acestu patu e atat de spatiosu incatu ar potea dormi mai multe familii intr'ensa. Pretiul acestoru doue mobile se urca la siese-deci de mii de franci.

„Cur. de Iasi.“

* (Ministeriulu de cultu si instructiune publica) a denumitu pre d. protopopu Ioanu Pap de subinspectoriu scolariu in comitatele Aradu si Cianadu.

* (Sinodulu pentru alegerea parochului) in statiunea vacanta din Nadlacu — dupa cum audimu — se va tiené in septeman'a viitoria. Competintii pana acuma sunt trei insi.

* (Asociatiunea jesuitiloru spirituali) a inceputu a se latí si in Europ'a si anume — dupa cum scriu foile magiare — si-afla partitori in Pesta. In Americ'a forméza spiritualismulu o secta separata, carea tiene ca omulu afara de corpu si spiritulu mai posiede anca si unu mediu de legatura, gaócea spir. intre aceste doue insusiri, care anca e esentialu si nemoritoriu ca si si spiritulu. Dupa parerile spiritistiloru pamentulu e corpu lu celu mai nefericitu din lume; trupulu pentru aceea s'a datu spiritulu, ca se se perfectioneze si se-si dobandésca merite pentru de a se póte preface in angeru prin regionale de susu, candu prin renascere tóte le uita, cate au comisu pe pamentu. — Cine a ajunsu la o trépta inalta, dupa mórté din recunoscintia i-se concede a pausá scurtu timpu pe pamentu, ca se respunda la intrebarile spiritistiloru, dar nu ca se descopere ceva luteru nou, caci nici spiritulu, dupa parerile loru, nu e mai multu pe pamentu de catu omulu realu, intre cari esiste acea deschilnire ca spiritulu are velocitate electrica.

Spre imbratisarea acestui crestu, unii pestani s'au conchiamatu in dilele de curundu trecute la o consultare.

Consemnarea

obiectelor intrate la asociatiunea nationale romana din Aradu, intru spriginirea sortitureri, care in folosulu fondului asociatiunei se arangéza pe lun'a lui Maiu. a. e. si adeca: dela

39. Dsiór'a Iulian'a A. Popoviciu din Aradu o cutie de mésa cu acoperisiu lucratu in brodarie mf. pr.

40. Dsiór'a Ecaterin'a A. Popoviciu din Aradu unu

busunariu de parete lucratu postavu rosiiu cu brodaria de mergela mf. pr.

41. Dsiór'a Paulin'a Ratiu din Aradu, o tasa sub lampa de lana colorita cosuta cu margele, mf. pr.

42. Dómn'a Iosefin'a de Mocioni nasc. Barones'a de Brudern din Verpelét, unu album.

43. Domn'a Iosefin'a de Mocioni nasc. Barones'a de Brudern din Verpelét o cutie de mésa, de lemn lucrata in mosaicu.

44. Dómn'a Ecaterin'a Popoviciu nasc. Mornaila din Comlosiu icon'a st. Petru lucrata in brodaria mf. pr.

45. Dsiór'a Mari'a Popoviciu din Mercin'a, o perina de canape tiesuta in fire de argintu si lucrata in brodaria mf. pr.

46. Dsiór'a Vior'a Sierbanu din Bt. Comlosiu unu atarnagiu de stergura lucrata in brodaria. mf. pr.

47. Dsiór'a Ilc'a Lupu din Bt. Comlosiu unu orologieriu brodaritu mf. pr.

48. Dsiór'a Ilc'a Lupu din Bt. Comlosiu unu desennu de mana propria.

49. Dsiór'a Elena Horsia din Aradu, o caciula comota de lana lucrata cu fire de bronzu si de argintu cu ciucurelu din fire de auru, mf. pr.

50. Dsiór'a Aureli'a de Ratiu din Lipov'a o villa lucrata in icona brodarita. mf. pr.

51. Dsiór'a Mari'a de Ratiu din Lipov'a unu covoru lucratu in brodaria. mf. pr.

52. Dsiór'a Iuli'a de Ratiu din Lipov'a unu orologeru brodaritu cu margele. mf. pr.

53. Dsiór'a August'a Schelegi'a din Lipov'a unu cuieriu de vesminte brodaritu cu flori si cu margele- mf. pr.

54. Dsiór'a Iulian'a P. Simonu din Lipov'a una catrantia de batistu-clai lucrata cu masin'a de cosutu, cu mana propr.

55. Domn'a Emili'a Magdu din Sioimosiu o mesaritia de batistu dintalita, mf. pr.

56. Dsiór'a Hersili'a Magdu din Sioimosiu o marama de busunaru de batistu brodarita. mf. pr.

57. Dsiór'a Otili'a Mihailoviciu din Radn'a unu buchetu de flori lucratu pre drotu cu lana colorita intru o cutie de pastrare. mf. pr.

58. Domn'a Ermin'a Popoviciu Desseanu nasc. Ratiu din Aradu, unu covoru lucratu in brodaria cu representatiunea Minervei mf. pr.

59. Domn'a Iulian'a Bonciu nasc. de Missiciu din Aradu, unu service de thee de porcelanu finu auritu pentru 6. persóne.

60. Dsiór'a Etelc'a Bonciu din Aradu, unu atarnagiu de vesminte in cadre de lemn scobitu, decoratu cu brodaria de margele cu franghii de auru pe postavu rosiiu mf. pr.

61. Dómn'a Emili'a Halicu nasc. Sierbanu din Buteni o corfa decorata cu fructe imitate si umpluta cu parfumerii.

62. Dn'a Mari'a Belde nasc. Arcosiu din Siria o tasa de lampa din margele mf. pr.

63. Dsiór'a Teodora Arcosi din Aradu, o tasa de decoratiuni de brodaritura. mf. pr.

64. Dsiór'a Sof'ia Cociuba din Simandu, o tasa de lampa brodarita si decorata cu garnitura de margele. mf. pr.

65. Dsiór'a Emilia Mladinu din Maci'a o caciula comota legata din lana de Berlin cu fire de aur si argintu si ciucurelu din fire de aur mf. pr.

66. Dsiór'a Nina Iloviciu din Chitighadiu unu atrumentariu in forma de bute din iéga pe tasa de lemnu decorata cu bronzu.

67. Dsiór'a Elena Iloviciu din Chitighazu unu atrumentariu si pravariu de iéga in postamentu de lemnu bronzatu.

68. Dómn'a An'a Machi din Aldesci, o pareche de papuci brodariti mf. pr.

69. Dómn'a An'a Miculescu nasc. Ratiu din Pest'a, o perina de orologiu brodarita cu margele si jaulie pe postamentu de catifea. mf. pr.

70. Dsiór'a Iuli'a Bugarinu din Cebz'a, (cottulu Torontalu,) unu idealu femeescu, lucratu in brodaria eleganta cu girlanda cosuta in metasa cu firu de aur, pusa su iéga cu rama de aur, in forma de icóna. mf. pr.

71. Dómn'a Elen'a Stup'a din Oradea-Mare, doue curele de nadragi, brodarite cu girlande de flori. mf. pr.

72. Dómn'a Elen'a Bic'a nasc. Poinariu din Oradea-Mare, unu servisu de argintu pentru o persóna in etui.

73. Dómn'a Ecaterin'a Neteu nasc. Bodea din Oradea-Mare, unu recuisitu de argintu pentru cosutu in etui cu oglinda.

74. Dómn'a Sof'ia Zsig'a din Oradea-Mare, unu atrumentariu de porcelanu auritu.

75. Dsiór'a Mari'a Poinariu din Oradea-Mare, un'a caciula comota brodarita din lana de Berlin, cu unu ciucurelu din firu de argintu. mf. pr.

76. Dsiór'a Corneli'a Lazaru din Oradea-Mare, un'a corfa de bilete, cosuta din margele de garnitura de atlasu mf. propr.

77. Dsiór'a Veronica Cuciovsky din Oradea-Mare, unu aratatoriu pentru carti de cetitu, brodaritu cu margele mf. pr.

78. Dsiór'a Gizela Bogdanu din St. Nicolaulu-Mare, o perina de orologiu brodarita cu janilia pre moire albu mf. propr.

79. Dsiór'a Natali'a Bogdanu din St. Nicolaulu-Mare, anelu pentru servietu brodaritu cu janilia pre moire labu mf. pr.

80. Dómn'a Angeli'n'a Dogariu nasc. Arcosi din Aradu, un'a tasa de lampa, indrita din lana de Berlinu. mf. propr.

81. Dómn'a Angelina Dogariu nasc. Arcosi din Aradu, un'a corfa de margele pentru ferésta. mf. pr.

82. Dómn'a Iuli'a Sierbanu nasc. Maniu din B. Comlosiu, un'a perina de canapa, brodarita mf. pr.

83. Dsióra Aureli'a Neagoe din Mercin'a, unu scutu antiluminariu scobitu din lemnu albu, cu litere cosute in fire de aur. mf. pr.

84. Dsióra Aureli'a Neagoe din Mercin'a, o tasa de lampa brodarita si cosuta cu margele pe postavu rosu mf. pr.

85. Dsiór'a Aureli'a Neagoe din Mercina, un'a tirada, ce imaginéza unu cane culcatu pe o perina de metasa. mf. pr.

86. Dsióra Aureli'a Neagoe din Mercin'a, o corfa de bilete, brodarita cu metasa, margele si firu de aur mf. pr.
(Va urmá.)

Nr. 66.

Serie VII.

Publicatiune.

Subscris'a directiune amesuratu §. 10. alu statutelu, si determinatiunei adunarii generale din 3/15. septemvre 1868. Nr. 17. prin acést'a aduce la cunoscinti'a onor. publicu romanu: eumeà „*terminulu adunarii generale din avulu curinte a Asociatiunei nationale din Aradu, pentru cultur'a poporului romanu e dejiptu pe 2/14 iuniu 1869. si dilele urmatórie, la 9 óre nainte de médiadi.*“

Deodata toti p. t. membri si binevoitori ai Asociatiunei. se invita a participá catu mai numerosi la acést'a adunare generala, carea promite a fi un'a dintre cele mai interesante, catu cu privire la agendele ce se vor pertractá, asia la arangiamentu sortituri de loteria filantropica, si a petrecerii nationale de saltu (balu) ce se vor esecutá cu tóta solenitatea in diu'a prima a adunarii generale.

Cu ocasiunea acést'a se provoaca éراس „*de non*“ tóti acei respectivi domni colectanti ai Asociatiunei, cari neci in urmarea repetitei provocari facute sub nr. 62. inca n'au corespunsu misiunei lor: se binevoiesca a strapune rezultatulu licuidarii si incasarii cunoscutelu restantie, — nesmintitu pana la *finea lunei lui Main a. c. st. n.* séu se restituie actele in sensulu susamentitei provocari.

Datu din siedinti'a estraordinaria tienuta in Aradu, in 17/29. aprile 1869.

Directiunea Asociatiunei nationale in Aradu pentru cultur'a poporului romanu.

Ioanu Popoviciu Deseanu m/p.,
dirept. secund. sub.

Petru Petroviciu m/p.,
notariulu asociatiunei.

Respunsu.

Dlui Brutus cu uniculu esemplariu. ce mi a mai remasu, bucurosu voiu servi — gratis — indata ce mi se va face cunoscuta adres'a, unde se lu espedezu.

V. . . na.

Pentru redactiune: **Custante Gurbanu.**

Tipariulu lui Stefanu Gyulai in Aradu.